

Dokumenttyp
Riktlinje
Beslutsdatum
2021-12-14
Beslutad av
Socialnämnden

Giltigt från
2021-12-14
Aktualiserad
2023-06-13
Gäller för
IFO Barn och familj

Giltigt till
2025-12-13
Diarienummer
SN 2021/187
Dokumentansvarig
Ingmarie Jüring

Riktlinjer för handläggning av barn och unga

Sammanfattning

Kommunen har det yttersta ansvaret för att barn och unga får det skydd och det stöd som de behöver. Kommunens skyldighet rörande barn och unga regleras i Socialtjänstlagen (SoL) och Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Socialnämnden har, ett särskilt ansvar att verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. (5 kap 1 § SoL). Barnets bästa ska alltid beaktas och det ska framgå av dokumentationen hur barnets röst har kommit till uttryck. Socialnämndens riktlinjer för handläggning av barn och unga är ett övergripande styrdokument utifrån socialtjänstens uppdrag. Riktlinjerna ska bidra till en rättssäker handläggning för barn och unga som placeras utanför hemmet och ska även bidra till att vården av barn och unga är trygg, säker, effektiv och kunskapsbaserad. Riktlinjerna ska ge personal som arbetar med placerade barn och unga stöd och vägledning i arbetet

Innehåll

Rubrik 1	Fel! Bokmärket är inte definierat.
1. Inledning.....	5
1.1 Riktlinjernas syfte	5
1.2 Socialnämnden ansvar.....	5
1.3 Samverkan och delaktighet	5
1.4 Intern samverkan	5
2. Barnperspektivet och barnens delaktighet.....	6
2.1 Barnperspektivet.....	6
2.2 Barnkonventionen	6
2.3 Barns rätt till delaktighet och rätten att komma till tals	6
2.4 Barn över 15 år, partsställning	6
2.5 BBIC - Barns behov i centrum.....	7
3. Handläggning och dokumentation	7
3.1 Anmälan	7
3.2 Information på annat sätt.....	7
3.3 Förhandsbedömning	7
3.4 Ansökan.....	8
3.5 Utredning.....	8
3.6 Utredningsplan	8
3.7 Journalföring	9
3.8 Beslutsunderlag	9
3.9 Analys och bedömning.....	9
3.10 Kommunicering.....	9
3.11 Avsluta utredning, beslut och överklagan	9
3.12 Förlängning av utredningstid	10
3.13 Uppföljning efter avslutad utredning	10
4. Placerade barn och unga.....	10
4.1 Inledning.....	10
4.2 Vårdplan	10
4.3 Genomförandeplan	11
4.4 Placeringsalternativ	11
5. Handläggning utifrån placering enligt socialtjänstlagen.....	12
5.1 Vård enligt Socialtjänstlagen	12
5.2 Hälsoundersökning.....	12

6. Handläggning utifrån lagen om vård av unga (LVU)	12
6.1 Vård enligt LVU.....	12
6.2 Omedelbart omhändertagande.....	13
6.3 Upphörande av det omedelbara omhändertagandet	13
6.4 Ansökan om vård	13
6.5 Ansökan om fortsatt omhändertagande.....	13
6.6 Läkarundersökning.....	14
6.7 Vård med anledning av brister i omsorgen	14
6.8 Vård med anledning av den unges beteende	14
6.9 Förebyggande insatser med stöd av LVU	14
6.10 Polishandräckning	14
6.11 Utreseförbud.....	15
6.12 Begränsning av umgänge och hemlighålla vistelseort	15
6.13 Uppföljning, övervägande och omprövning vid placering.....	15
6.14 Vårdsnadsöverflytt.....	15
7. Brott mot barn	16
7.1 Samverkan med Barnahus	16
7.2 Polisanmälan	16
7.3 Information till vårdnadshavare	16
7.4 Barnförhör	16
8. Öppna insatser enligt socialtjänstlagen	17
8.1 Öppenvårdsinsatser	17
8.2 Uppdrag till utförare.....	17
8.3 Genomförandeplan	17
8.4 Kontaktperson och kontaktfamilj	17
8.5 Uppföljning av insats	17
9. Unga lagöverträdare	18
9.1 Yttrande.....	18
9.2 Ungdomstjänst.....	18
9.3 Ungdomsvård	18
9.4 Underrättelseskyldighet.....	18
9.5 Sluten ungdomsvård.....	18
9.6 Medling	18
9.7 Ungdomsövervakning	19
9.8 LUL 31 §.....	19
9.9 Bevistalan	19

9.10 Deltagande vid polisförhör..... 19

1. Inledning

1.1 Riktlinjernas syfte

Riktlinjerna är en vägledning i handläggningen gällande barn- och ungdomsärenden för socialnämnden i Kungsörs kommun. Riktlinjerna har tre huvudsyften:

- 1) Ge en generell beskrivning av socialnämndens verksamhet gällande handläggning av barn- och ungdomsärenden när det gäller att utreda och bedöma barn och ungas behov av stöd eller skydd.
- 2) Vara en vägledning i handläggningen för socialsekreterarna.
- 3) Bidra till enhetliga bedömningsgrunder för att garantera likställighet och rättssäkerhet för de sökande och en god kvalitet i verksamheten.

Dessa riktlinjer baseras huvudsakligen på Socialtjänstlagen (SoL), Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), Lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL), Offentlighets- och sekretesslag (OSL), Barnkonventionen men berör också socialtjänstförordningen (SoF), samt Förvaltningslag (FL).

Utöver dessa riktlinjer finns föreskrifter, allmänna råd, handböcker och kunskapsstöd från Socialstyrelsen som har relevans för handläggning av ärenden som rör barn och unga, och som ska användas som stöd i handläggningen, bedömningar och ställningstaganden i de enskilda ärendena. Som komplement till riktlinjerna finns processbeskrivning och rutiner som har till syfte att beskriva och förtydliga detaljerna i handlägningsprocessen.

1.2 Socialnämnden ansvar

Socialnämnden har enligt 5 kap 1 § SoL ett omfattande ansvar för de barn och unga som bor i kommunen, allt från trygga och goda uppväxtvillkor generellt till att ge omsorg och särskilt stöd till de barn, unga och familjer som är i behov av det. De aktuella riktlinjerna begränsas till det ansvarsområde som innefattar handläggning av enskilda ärenden som kommer till socialnämndens kännedom genom anmälan, ansökan, eller information på annat sätt.

1.3 Samverkan och delaktighet

Socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med denne och vid behov i samverkan med andra. Socialnämnden ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs och aktivt verka för att samverkan kommer till stånd (5 kap. 1 a § SoL). Även i förvaltningslagen regleras myndigheters skyldighet att samverka. All samverkan ska ske med den enskildes samtycke och delaktighet med målet att öka den enskildes livskvalitet.

1.4 Intern samverkan

Enskilda som kommer i kontakt med Individ- och familjeomsorgen i Kungsör kan även ha behov av stöd från andra verksamheter. Samverkan ska därför ske med andra verksamheter för att enskilda ska få behövligt stöd. Individ- och familjeomsorgen har ansvar för stöd och insatser till personer med beroendeproblematik, personer som har utsatts för våld i nära relationer, för ekonomiskt bistånd, arbetsmarknadsinsatser samt frågor som rör barn och ungas bästa. Verksamheten svarar även för stöd till föräldrar i att ta det ansvar som åvilar alla föräldrar enligt föräldrabalken. I ärenden som kan beröra eller berör två eller flera verksamheter så bedömer berörda handläggare tillsammans i samverkan vem som ska svara för att tillgodose den enskildes behov. Detta kan innebära att ärendet kan handläggas

gemensamt och att insatser behöver ges från flera verksamheter. Om annan verksamhet informeras ska åtgärden dokumenteras genom journalanteckning eller motsvarande med angivande av eventuellt behövligt samtycke från enskild till kontakten med den andra verksamheten.

2. Barnperspektivet och barnens delaktighet

2.1 Barnperspektivet

Socialtjänstens arbete ska genomsyras av ett barnperspektiv vilket innebär att socialnämnden ska försöka ta reda på hur barn och unga uppfattar och upplever sin situation och se olika beslutsalternativ ur barnets och den unges synvinkel. Detta innebär att följderna av ett beslut för ett enskilt barn eller ungdom noga ska analyseras. Vid alla åtgärder som rör barn och unga ska de tillförsäkras det skydd och den omvårdnad som de behöver. Hänsyn ska också tas till de rättigheter och skyldigheter som vårdnadshavare har för barn och unga.

2.2 Barnkonventionen

Barnkonventionen är sedan den 1 januari 2020 lag vilket innebär att barn och ungas rättigheter fått en starkare ställning. Syftet med lagstiftningen är att den ska bidra till att synliggöra barn och ungas rättigheter i all offentlig verksamhet. Socialnämnden ska ta hänsyn till barnkonventionen i beslut och i sin verksamhet. I lagen om barnkonventionen finns inga regler om rätten att överklaga beslut. Barnkonventionen kopplat till socialtjänstens utredningar av barn och unga beskrivs i Socialstyrelsens Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten och kapitlet ”Barnkonventionen och barnperspektivet i svensk lagstiftning”.

2.3 Barns rätt till delaktighet och rätten att komma till tals

För att barn och ungas rätt till delaktighet ska vara uppfylld enligt förarbetena till lagen, ska barn och unga fått relevant information, möjlighet att föra fram sina åsikter, att åsikterna har beaktats och att barn och unga har fått återkoppling och information om vad som beslutats och hur deras bästa har beaktats. Barn och unga ska förstå syftet med varför de tillfrågas och få information om vilka rättigheter som de har i kontakten med socialtjänsten. Barn och unga ska känna att deras medverkan har betydelse och att synpunkter tas på allvar. Barn och ungas rätt att komma till tals i mål och ärenden är lagfäst men om barnet eller den unge inte vill yttra sig ska det respekteras och informationen inhämtas på andra sätt

Barn och ungas rätt till delaktighet finns beskriven bland annat i Socialstyrelsens handböcker ”Utreda barn och unga” och ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten” och Socialstyrelsens ”Grundbok i BBIC”.

Se även Socialstyrelsens kunskapsstöd ”Bedöma barns mognad för delaktighet” och ”Att samtala med barn – kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården”.

2.4 Barn över 15 år, partsställning

Barn som fyllt 15 år har partsställning i mål och ärenden enligt SoL och LVU. Det innebär bland annat att ett barn över 15 år själv kan överklaga ett beslut. Är barnet däremot under

15 år har det ingen möjlighet att själv föra talan. I de rättsliga mål där barnet erhåller ett offentligt biträde ska denne föra barnets talan samt överklaga beslut.

Barn som har fyllt 15 år kan under vissa förutsättningar själv ansöka om och få bistånd även om vårdnadshavaren inte samtycker till insatsen. Bistånd i form av placering utom det egna hemmet kan dock inte beslutas om vårdnadshavaren motsätter sig det. Vård utan vårdnadshavarens samtycke förutsätter beslut enligt LVU. Det omvända gäller när vårdnadshavaren ansöker om bistånd i form av öppenvårdsinsatser att biståndet inte kan beviljas utan den barnets samtycke.

2.5 BBIC - Barns behov i centrum

Barns behov i centrum (BBIC) är ett arbetssätt som är anpassat efter socialtjänstens regelverk och framtaget av Socialstyrelsen för socialtjänstens myndighetsutövning. Arbetssättet BBIC omfattar all handläggning när det gäller barn och ungdomsärenden såsom förhandsbedömning, utredning, planering och uppföljning av insatser. Hur arbetet enligt BBIC ska genomföras finns beskrivet i Socialstyrelsens Grundbok i BBIC och Metodstöd för BBIC.

3. Handläggning och dokumentation

Ett ärende kan komma till Socialnämndens kännedom på olika sätt. Det kan ske skriftligen eller muntligen genom anmälan, information på annat sätt eller ansökan.

3.1 Anmälan

Vid en anmälan som rör barn och unga ska Socialnämnden genast göra en bedömning om barnet eller den unge är i behov av omedelbart skydd. En sådan bedömning dokumenteras och ska ha skett inom 24 timmar från att den inkommit till Socialnämnden. Om det under en förhandsbedömning framkommer uppgifter om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående till barnet ska en utredning om barnets behov av stöd och hjälp inledas omgående.

3.2 Information på annat sätt

Socialnämnden kan också på annat sätt få information som leder till oro för ett barn och som kan föranleda en utredning. Mer information och exempel på information på annat sätt finns också i Socialstyrelsens bok "Utreda barn och unga" under rubriken "Aktualisera och förhandsbedöma" och i "Metodstöd för BBIC" i kapitlet "Aktualisera".

3.3 Förhandsbedömning

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. En sådan bedömning kan grunda sig på uppgifter om barnet eller familjen som finns i till exempel personakt eller tidigare inkomna anmälningar. I förarbetena betonas att en förhandsbedömning inte är en mindre utredning, utan en bedömning av om Socialnämnden ska inleda en utredning eller inte. Det är inte acceptabelt att en förhandsbedömning tenderar att bli en form av miniutredning för att undvika utredning.

Ett sådant beslut behöver däremot inte fattas om det redan pågår en utredning om barnet eller den unge som anmälan avser. Hur en förhandsbedömning ska genomföras finns beskrivet i Socialstyrelsens ”Utreda barn och unga” i kapitlet ”Aktualisera och förhandsbedöma”.

3.4 Ansökan

En ansökan om bistånd från en enskild kan vara i skriftlig eller muntlig form. Det finns inga formella krav i vare sig Förvaltningslagen eller Socialtjänstlagen om hur en ansökan ska vara utformad. Uppstår det oklarheter kring om den enskildes avsikt är att ansöka eller inte vid kontakt med Socialnämnden så ligger det på nämnden att ta reda på vad den enskilde avser.

Vid ansökan om bistånd ska en utredning enligt 11 kap. 1 § Socialtjänstlagen omgående inledas. Den som ansökt om stöd kan när som helst under utredningens gång återta sin ansökan och huvudregeln är att ärendet då ska avslutas. När ärendet gäller ett barn kan socialnämnden under sin handläggning av ansökan ha fått en sådan oro för barnets situation att utredningen fortsätter trots att ansökan återtagits.

3.5 Utredning

Utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen bedrivs i syfte att inhämta ett underlag som ska ligga till grund för ett beslut. Vårdnadshavare ska som grundregel genast underrättas om att utredning inletts. I vissa situationer kan det dock finnas särskilda skäl för Socialnämnden att avvakta med att informera vårdnadshavare för att till exempel planera barnsamtal för att bedöma barnet eller den unges behov av skydd eller avvakta polisförhör. För mer information se Socialstyrelsen handbok ”Utreda barn och unga” och kapitlet ”Särskilda skäl att inte genast underrätta vårdnadshavaren”.

När en utredning pågår och när socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd får nämnden, för bedömningen av behovet av insatser, konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Utredningen ska bedrivas så att ingen utsätts för onödigt skada eller olägenhet. Utredningen ska inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet.

Utredningen ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Genomförandet av en utredning samt vad den ska innehålla beskrivs i Socialstyrelsens ”Utreda barn och unga Grundbok i BBIC” samt ”Metodstöd för BBIC”.

Utredning som inletts har socialnämnden skyldighet att slutföra även om familjen flyttar till annan kommun. Den nya vistelsekommunen är dock skyldig att på begäran av den utredande Socialnämnden bistå i utredningen så att den nya kommunen kan fatta beslut. Om den nya vistelsekommunen samtycker till att ta över en pågående utredning, bör den fatta beslut om detta och skriftligt informera den kommun som inledde utredningen.

3.6 Utredningsplan

När en utredning inleds bör en utredningsplanering upprättas tillsammans med familjen. Utredningsplanen ska innehålla den faktiska planeringen av vilken information som ska hämtas in, vilka personer ska kontaktas och i vilket syfte. I den mån det är möjligt kan det anges när olika kontakter ska ske. Det kan under utredningens gång tillkomma frågor som medför att utredningsplanen behöver revideras. Mer information finns i Socialstyrelsens

”Utreda barn och unga” samt i kapitlet ”Utreda” i ”Grundbok i BBIC”. I BBIC metodstöd finns också vägledning och exempel på frågor som kan ställas i utredningsplaneringen.

3.7 Journalföring

En rättssäker handläggning och dokumentation är en viktig del i det professionella sociala arbete som bedrivs inom socialtjänsten. Syftet med journalanteckningarna är att det ska gå att följa vad som görs i ärendet. Journalanteckningarna ska göras i kronologisk ordning och ska ge läsaren en bild av vad som hänt och vad som planeras i ärendet, genomförandet eller uppföljningen av en insats. Det är åtgärder, faktiska omständigheter och händelser av betydelse som ska antecknas. Journalanteckningarna bör vara kortfattade och innehålla tydliga hänvisningar till andra handlingar i akten som kan ge mer information. Journalanteckningarna ska föras fortlöpande och utan oskäligt dröjsmål.

3.8 Beslutsunderlag

Beslutsunderlaget ska innehålla en kort beskrivning av anledning till utredning, utredningens frågor, hur utredningen har genomförts och barnets behov. Det är viktigt att det framgår varifrån uppgifterna i beslutsunderlaget kommer och vilka överväganden som ligger till grund för Socialnämndens förslag till beslut.

3.9 Analys och bedömning

Efter att relevanta uppgifter har redovisats, ska det beskrivas hur uppgifterna har bedömts, det vill säga hur analysen och bedömningsprocessen sett ut. Analysen ska visa hur barnets behov har bedömts och om det är relevant, vilka insatser som föreslås för att tillgodose barnets behov och mottaglighet. Analysen ska belysa om det har övervägts alternativa insatser. Det ska även framgå mål för insatser som föreslås. För mer information se ”Metodstöd enligt BBIC”, Socialstyrelsen.

3.10 Kommunikering

I Förvaltningslagen 25§ framkommer att "Innan en myndighet fattar ett beslut i ett ärende ska den, om det inte är uppenbart obehövt, underrätta den som är part om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet."

Detta innebär att allt material som påverkar myndighetens beslut i frågan ska kommuniceras med den enskilde innan beslutet tas och ärendet avslutas. Med uppenbart obehövt menas det material som inte ligger till grund för myndighetens beslut. Om en myndighet är osäker på om material ska kommuniceras eller inte ska man ta det säkra före det osäkra och kommunicera materialet med den som utredningen rör. Syftet med kommunikationskravet är att den sökande ska få möjlighet att påverka beslutet genom att yttra sig över eller lämna synpunkter på materialet innan beslut tas. Den enskilde ska få skälig tid på sig att lämna sina synpunkter.

3.11 Avsluta utredning, beslut och överklagan

En utredning kan utmynna i flera olika slutsatser som till exempel att det finns behov av stödinsatser alternativt inget behov av stödinsatser. I beslutet om insats ska det framgå om och i så fall vilken insats som beviljats, omfattningen av insatsen samt hur lång tid beslutet gäller.

Ett avslagsbeslut från en myndighet går i princip alltid att överklaga, om det inte uttryckligen står att beslutet inte är överklagningsbart. Överklagan ska ha inkommit

skriftligt till Socialnämnden inom tre veckor från den dag då klaganden har tagit del av beslutet. Det är inte beslutsdatum som styr utan det datum då den enskilde tog del av beslutet. Socialnämnden ska i sin tur ta ställning till om överklagan kan anses vara inkommen i rätt tid och ompröva beslutet. Står Socialnämnden fast vid beslutet skickas det vidare till Förvaltningsrätten. Det faller inom Socialnämndens serviceskyldighet, som myndighet, att ge den enskilde råd och stöd i hur man överklagar om den enskilde önskar bistånd i frågan.

3.12 Förlängning av utredningstid

Om en utredning inte kan avslutas inom lagstadgade fyra månader kan socialnämnden ta beslut om att förlänga utredningen under en viss tid. Förlängningsbeslut ska fattas restriktivt eftersom avsikten med korta utredningstider är att förstärka den enskildes rättssäkerhet och minska osäkerheten i förhållande till socialtjänsten. Ett exempel på skäl till förlängning som anges i förarbetena till lagen är då en barnpsykiatrisk utredning eller en polisutredning i fall av sexuellt övergrepp mot barn inte kan slutföras inom föreskriven tid.

3.13 Uppföljning efter avslutad utredning

När en utredning avslutas med att socialtjänsten konstaterar att det finns behov av insatser och vårdnadshavarna eller barnet inte samtycker till erbjudna insatser, måste Socialnämnden i de allra flesta fall respektera denna inställning då socialtjänstens arbete bygger på frivillighet och den enskildes egen vilja. I vissa fall kan det dock kvarstå en stor oro för barnets situation. Då kan det vara viktigt att under ytterligare en tid kunna följa utvecklingen, exempelvis med förskola och skola, och samtidigt ha uppföljande samtal med vårdnadshavare och barn. I Socialtjänstlagen finns en bestämmelse om uppföljning efter avslutad utredning oberoende av samtycke från vårdnadshavarna eller barnet. Det är även möjligt att besluta om uppföljning efter avslutad utredning om en ansökan om tvångsomhändertagande av barnet avslagits av domstol. (Prop. 2012/13:10 s. 64-65 och s. 134). Läs mer i Socialstyrelsens ”Utreda barn och unga” i kapitlet ”Om insatser och uppföljning”.

4. Placerade barn och unga

4.1 Inledning

Vid varje utredning ska det upprättas en utredningsplan. Utredningsplanen är ett arbetsmaterial som utgår från anmälan/ansökan och som vid behov ska revideras under utredningens gång. Syftet är att förtydliga vilka frågor som utredningen har för avsikt att besvara och hur dessa frågor ska besvaras. Det ska på ett konkret och tydligt sätt framgå för den enskilde vilka kontakter som nämnden behöver ta under utredningen. Barn och vårdnadshavare ska så långt det är möjligt vara delaktiga i utformandet av utredningsplanen.

4.2 Vårdplan

När barn och unga behöver vårdas utanför hemmet ska en vårdplan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna. Så snart socialtjänsten överväger placering utom hemmet upprättas en vårdplan. Vårdplanen ska innehålla vårdens syfte, val av vårdform, kontakt mellan barn och föräldrar, villkor för vårdens upphörande, placeringens längd och

uppföljning. Vårdplanen upprättas som ett särskilt dokument och ska ligga till grund för vårdnadshavarens och den unges – om hen fyllt 15 år – ställningstagande till eventuellt samtycke. Vårdnadshavaren och den unge ska underteckna planen så att det klart framgår att de tagit del av den, förstått innehållet och huruvida de samtyckt till den eller inte. Vårdplanen ska revideras efter två år om barnet fortsatt är placerat. Läs mer i Socialstyrelsens handbok ”Placerade barn och unga” i del 3 ”Inför placeringen”.

4.3 Genomförandeplan

En vårdplan ska kompletteras med en genomförandeplan. Hur ett beslut om insatser ska genomföras dokumenteras i en genomförandeplan. Genomförandeplanen ska regelbundet följas upp och revideras vid behov. Läs mer i Socialstyrelsens handbok ”Placerade barn och unga” i del 4 ”Vårdens genomförande”.

4.4 Placeringsalternativ

4.4.1 Jourhem

Jourhem tar emot barn eller unga för tillfällig vård. Om det inte finns särskilda skäl får ett barn placeras i ett jourhem i högst två månader efter att utredning avslutats.

4.4.2 Familjehem

När ett barn placeras ska det i enlighet med 6 kap. 5 § SoL i första hand övervägas om ett barn kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Vad som är bäst för barnet ska dock enligt 1 kap. 2 § Sol alltid beaktas. Ett familjehem kan antingen vara ett hem i barnets nätverk, ett så kallat nätverkshem, eller ett hem där familjehemsföräldrarna inte har någon tidigare relation till barnet. Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn och unga för stadigvarande vård och fostran, vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt (3 kap. 2 § SoF). Ett beslut om familjehem ska vara tidsbegränsat och övervägas minst var sjätte månad (6 kap. 8 § SoL).

4.4.3 Hem för vård eller boende – HVB

Hem för vård eller boende är ett hem som tar emot enskilda barn och unga för vård eller behandling i förening med ett boende. Verksamheten ska bedrivas yrkesmässigt med tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) (3 kap. 1 § SoF och 7 kap. 1 § SoL). Ett beslut om hem för vård eller boende ska vara tidsbegränsat och övervägas minst var sjätte månad (6 kap. 8 § SoL).

4.4.4 Särskilt Ungdomshem – SIS

Särskilt ungdomshem bedrivs av Statens institutionsstyrelse (SiS) och är ett boende för barn och unga som enligt 3 § LVU behöver stå under särskilt noggrann tillsyn. Detta på grund av kriminalitet, missbruk eller annat socialt nedbrytande beteende. På särskilda ungdomshem kan barn och unga hållas kvar med tvång.

4.5 Skyddat boende

Skyddat boende är ett boende för den som behöver skydd mot hot, våld eller andra övergrepp. Syftet med ett skyddat boende är att stödja den som flyr från en våldsutsatt situation som uppstått i en nära relation. Skyddat boende ska öka säkerheten och tryggheten, förebygga fortsatt våldsutsatthet och verka stödjande. Det är inte möjligt att fatta beslut om skyddat boende för barn utifrån skyddsaspekten. Barn kan dock tillsammans med en förälder eller anhörig vistas på ett skyddat boende. Ett beslut i barnets akt innefattas av annan placeringsform. Enda undantaget från det är om det är en tonåring som är utsatt för någon form av hedersrelaterat våld och/eller förtryck, då ska beslutet fattas i ungdomens akt.

Läs mer i Socialstyrelsens handbok ”Placerade barn och unga” i del 2 ”Placeringsformer”.

5. Handläggning utifrån placering enligt socialtjänstlagen

5.1 Vård enligt Socialtjänstlagen

Vård ska i första hand övervägas enligt socialtjänstlagen om det är möjligt. Utifrån att socialtjänstlagen bygger på frivillighet krävs samtycke till placering för att vård ska kunna ges enligt socialtjänstlagen. Samtycke ska inhämtas från vårdnadshavare och av den unge, i de fall den unge är 15 år eller äldre.

5.2 Hälsundersökning

I samband med att barn 0-18 år eller unga 18-20 år placeras utanför det egna hemmet ska en hälsundersökning erbjudas, om det inte bedöms vara obehövt t.ex. på grund av att barnet nyligen har gjort en hälsundersökning. Vid placering enligt SoL behöver handläggare inhämta vårdnadshavarens och/eller barnets samtycke till att hälsundersökningen genomförs. Syftet med undersökningen är att identifiera aktuella och tidigare försummade hälso- och sjukvårdsbehov för att möjliggöra åtgärder.

När en hälsundersökning blir aktuell ska region Västmanland underrättas om att barnet ska erbjudas en hälsundersökning enligt 11 kap. 3 a § SoL. Region Västmanland är i sin tur skyldig att erbjuda och genomföra en hälsundersökning.

6. Handläggning utifrån lagen om vård av unga (LVU)

6.1 Vård enligt LVU

Socialnämnden kan med stöd av LVU lagstiftningen vidta beslut och ansöka om vård gällande barn och unga. Detta i situationer där det bedöms finnas en påtaglig risk för barnet eller den unges hälsa och utveckling. Det ska även saknas möjlighet att bedriva vården med stöd av tillförlitligt samtycke från barn och/eller vårdnadshavare.

Förutsättningarna för dessa beslut regleras i LVU lagstiftningen, där barn och unga kan beredas vård med stöd av 2 § och/eller 3 § LVU. Det finns även möjligheter att omedelbart fatta vissa beslut såsom omedelbart omhändertagande och tillfälligt reseförbud i väntan på rättens beslut om vård.

Vård enligt LVU kan även i vissa fall bli aktuellt för barn och unga under 18 år som har anknytning till andra länder eller okänd hemvist. I dessa fall ska bestämmelse i Bryssel II-förordningen och 1996 års Haagkonvention beaktas. Ett samarbete med UD kan behöva upprättas. Läs mer i Socialstyrelsens handbok "LVU".

6.2 Omedelbart omhändertagande

Socialnämnden har möjlighet att i vissa situationer fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU. Detta i situationer där det bedöms vara sannolikt att barnet eller den unge under 20 år behöver beredas vård med stöd av LVU och då beslutet från rätten inte kan avvaktas.

Socialnämnden har möjlighet att i vissa situationer fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt 6 a § LVU. Detta i situationer när barn har anknytning till andra länder och svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård enligt LVU. Förutsättningarna för beslutet regleras i 6 a § LVU.

De omedelbara omhändertaganden enligt 6 § LVU eller enligt 6 a LVU gäller omedelbart och kan inte överklagas. Socialnämnden ska skriftligen underrätta rätten om beslut om omhändertagande inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Rätten ska sedan meddela om beslutet fastställs eller inte.

Skillnaden mellan de två olika omhändertaganden är att 6 a § LVU inte handlar om ett omhändertagande inför beredande av vård med stöd av LVU, utan enbart för "tillfällig vård". Om rätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande enligt 6 § eller 6 a §, behöver socialnämnden inom fyra veckor från det att omhändertagandet verkställdes ansöka om att den unge ska beredas vård med stöd av LVU eller vara fortsatt omhändertagen för tillfälligt vård enligt 9 a §.

6.3 Upphörande av det omedelbara omhändertagandet

Det omedelbara omhändertagandet upphör att gälla om ansökan om vård eller fortsatt omhändertagande inte gjorts inom angiven tid. Det omedelbara omhändertagandet upphör även när rätten avgör frågan om vård eller fortsatt omhändertagande.

6.4 Ansökan om vård

Beslut om vård enligt LVU meddelas av rätten efter en ansökan om vård enligt 4 § LVU från socialnämnden. Socialnämndens underlag för ansökan inhämtas via en utredning enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen. Innehållet i ansökan regleras 4 § LVU.

Om vården inte har påbörjats inom fyra veckor från det att beslutet vann laga kraft upphör rättens beslut att gälla. Vården ska alltid påbörjas utanför det egna hemmet, men nämnden får medge att barnet får vistas i det egna hemmet om det antas bäst främja vården.

6.5 Ansökan om fortsatt omhändertagande

Socialnämnden ska ansöka om tillfälligt omhändertagande enligt 9 a § LVU om omhändertagandet enligt 6 a LVU bedöms behöva fortgå. Förvaltningsrätten kan utifrån ansökan medge ett fortsatt omhändertagande i max två månader åt gången. Ett fortsatt omhändertagande får pågå under högst ett år i följd, såvida inte fortsatt tillfällig vård är nödvändig.

6.6 Läkarundersökning

Socialnämnden får med stöd av 32 § LVU fatta beslut om läkarundersökning av barnet eller den unge i samband med LVU-vård. En sådan läkarundersökning ska ske innan nämnden gör sin ansökan om vård enligt 4 § LVU. Beslutet kan fattas utan samtycke från parterna i ärendet och läkarundersökningen kan genomföras med stöd av polishandräckning.

6.7 Vård med anledning av brister i omsorgen

När socialnämnden bedömer att ett barn eller den unge utsätts för en påtaglig risk för att skadas på grund av förhållanden i hemmet ska vården beredas med stöd av 2 § LVU. Vården förutsätter att barnet eller den unga är under 18 och att det saknas tillförlitligt samtycke från barnet och/eller dess vårdnadshavare. Vården får bedrivas till och med att den unge fyller 18 år.

6.8 Vård med anledning av den unges beteende

Vård enligt LVU är i första hand avsett för barn under 18 år. Många ungdomar i åldrarna närmast däröver kan enligt förarbetena ha ett stort behov av de insatser som socialtjänsten kan ge. I LVU anges därför att en ung person som har fyllt 18 men inte 20 år får beredas vård med stöd av 3 § LVU. Detta under förutsättning att vården med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård t.ex. Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), lagen om psykiatrisk tvångsvård eller (LPT) eller lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV) och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

När socialnämnden bedömer att den unge utsätts för en påtaglig risk för att skadas på grund av eget beteende ska vården beredas med stöd 3 § LVU. Vården förutsätter att den unge är under 20 år och att det saknas tillförlitligt samtycke från den unge eller dess eventuella vårdnadshavare. Vården får bedrivas till och med att den unge fyller 21 år.

6.9 Förebyggande insatser med stöd av LVU

Socialnämnden kan i vissa situationer fatta beslut om förebyggande insatser enligt 22 § LVU. Detta i situationer där det kan antas att den som är under 20 år till följd av ett beteende som avses i 3 § LVU, kommer att behöva beredas vård enligt LVU om beteendet fortsätter. Beslutet förutsätter att det stöd och behandling som nämnden bedömer att barnet eller ungdomen behöver, inte kan ges med samtycke från den unge (om den unge är över 15 år) och/eller vårdnadshavare. De förebyggande insatserna ska anges i en särskild behandlingsplan och kan utgöra behandling via öppenvården och/eller kontakt med en särskild förordnad kontaktperson.

Besluten enligt 22 § LVU kan överklagas, men gäller omgående, vilket innebär att den kan verkställas under överklagningstiden. Vården ska omprövas på samma sätt som vård enligt 3 § LVU, och får inte pågå så länge det bedöms finnas förutsättningar för beslutet eller till dess att den unge fyller 21 år.

6.10 Polishandräckning

Socialnämnden eller nämndens ordförande kan fatta beslut om polishandräckning i syfte att genomföra läkarundersökning enligt 32 § LVU eller för att genomföra vård eller omhändertagande enligt LVU. Förutsättningarna för begäran om handräckningen är reglerad i 43 § LVU.

6.11 Utreseförbud

Socialnämnden kan fatta beslut om tillfälligt reseförbud eller ansöka om reseförbud hos rätten med stöd av LVU. Detta kan ske vid misstanke om att någon under 18 år riskerar att föras utomlands eller lämna Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse, eller könsstympas.

Det tillfälliga reseförbudet fattas av socialnämnden i de situationer när rättens beslut om utreseförbud inte kan avvaktas med hänsyn till risken för att barnet eller den unge förs utomlands eller lämnar Sverige.

Socialnämndens ansökan om utreseförbud regleras enligt 31 b § LVU, och det är rätten som meddelar beslut om utreseförbud. Om utreseförbud har fattats, ska socialnämnden ompröva beslutet enligt 31 c § LVU. Socialnämnden har även möjlighet att fatta beslut om tillfälligt undantag från utreseförbudet enligt 31 § LVU.

6.12 Begränsning av umgänge och hemlighålla vistelseort

Socialnämnden kan begränsa ett barn under 18 års umgänge med vårdnadshavare eller förälder med umgängesrätt med stöd av 14 § LVU, om det bedöms vara nödvändigt och till barnets bästa. Socialnämnden har med stöd av 14 § LVU även möjlighet att besluta om att inte röja barnets vistelseort för föräldrar eller vårdnadshavare med stöd av 14 § LVU. Dessa beslut fattas inom ramen för utredning enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen och ska övervägas minst en gång var tredje månad.

Socialnämnden har även möjlighet att ansöka om skyddad folkbokföring för barn som vårdas enligt 2 § LVU. Detta i syfte att skydda barnet eller den unga emot vårdnadshavare eller annan person när vårdnadshavare inte vill eller förmår att skydda barnet, genom att fatta beslut om skyddad folkbokföring.

6.13 Uppföljning, övervägande och omprövning vid placering

Socialnämnden ska noga följa vården som tillämpas med stöd av socialtjänstlagen i enlighet med 6 kap. 7 b § SoL och med stöd av LVU i enlighet med 13 a § LVU.

Socialnämnden ska i enlighet med 6 kap. 8 § SoL minst var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

I det fall ett barn eller den unge beretts vård med stöd av 2 § LVU, ska socialnämnden i enlighet med 13 § LVU minst var sjätte månad överväga om vård enligt lagen fortfarande behövs och hur vården ska utformas.

I det fall ett barn eller den unge beretts vård med stöd av 3 § LVU, ska socialnämnden i enlighet med § LVU inom sex månader från dagen för verkställighet av vårdbeslutet pröva om vården med stöd av lagen ska upphöra. Denna fråga ska därefter prövas fortlöpande inom sex månader från senaste prövning.

Beslut enligt LVU ska upphöra omedelbart om socialnämnden bedömer att det inte längre finns skäl för vården eller utifrån rättens beslut.

6.14 Vårdnadsöverflytt

Socialnämnden ska efter tre år från att ett barn eller den unge varit placerad i samma familjehem särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Därefter ska frågan övervägas årligen. Vad som ska beaktas vid dessa överväganden regleras i 6 kap. 8 § SoL och 13 § LVU.

7. Brott mot barn

Socialnämnden har till uppgift att verka för att barn som misstänks kan ha utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Ett barn som misstänks vara utsatt för brott ska vid behov skyddas och erbjudas stöd och insatser. I anmälningar där det finns misstanke om brott mot barn i form av fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, hedersrelaterat våld eller barn som bevittnat våld, ska en bedömning göras kring skyddsbehovet och om det ska göras en polisanmälan.

7.1 Samverkan med Barnahus

När det inkommer uppgifter till Socialnämnden som innehåller misstanke om brott mot barn behöver socialnämnden bland annat göra en bedömning kring eventuell polisanmälan. Denna bedömning görs i anonymt samråd med Barnahus. På Barnahus samverkar representanter från socialtjänst, polis, åklagare samt region Västmanland. Syftet med samverkan är att barn ska förhöras i en trygg och barnanpassad miljö samt att barn ska slippa upprepa sin berättelse för flera olika myndigheter. När polisanmälan om brott mot barn har gjorts bedömer Barnahus när samråd ska genomföras för vidare planering.

7.2 Polisanmälan

Bedömningen om en polisanmälan ska göras enligt 12 kap 10 § SoL, angående misstanke om brott mot barn, bedöms i varje enskilt ärende utifrån barnets behov av skydd och stöd. Bedömningen ska göras initialt och sen fortlöpande under utredningstiden. Grundprincipen är att våld mot barn ska polisanmälas, det är dock av vikt att bedömningen om polisanmälan i första hand ska utgå ifrån barnets bästa. I vissa situationer kan socialnämnden bedöma att det inte är till barnets bästa att göra en polisanmälan direkt då anmälan inkommer, i det fallet ska ett ställningstagande göras.

7.3 Information till vårdnadshavare

När en polisanmälan har gjorts inleder polisen en förundersökning. Åklagare är förundersökningsledare. Socialnämnden omfattas av polisens förundersökningssekretess, vilket innebär att information om brottet ska minimeras till vårdnadshavare. Socialnämnden kan således behöva avvakta att informera vårdnadshavare, under en kortare period, om att social utredning har inletts.

Polisen ska skyndsamt förhöra barnet. Om det dröjer mer än två veckor behöver socialnämnden bedöma hur länge polisförhör kan avvaktas och när socialnämnden behöver gripa in till skydd för barnet samt informerar vårdnadshavare. En dialog behöver i så fall föras med polisen kring vilken information som kan lämnas till vårdnadshavarna. Sekretessen får dock aldrig påverka socialnämndens bedömning av barnets behov av skydd.

7.4 Barnförhör

Åklagare kan fatta beslut om att barnet ska läkarundersökas för att fastställa eventuella fysiska skador inom ramen för brottsutredningen. Den särskilt förordnade företrädaren är den som ger sitt medgivande. Socialnämnden kan även inom ramen för LVU fatta beslut om att läkarundersöka barnet, vilket beskrivs närmare i stycket om "LVU".

Det är viktigt att förstå skillnaden mellan åklagarens beslut om läkarundersökning och socialnämndens då åklagare har till uppgift att bevisa brott och socialnämnden att se till att barnet får behövlig vård.

8. Öppna insatser enligt socialtjänstlagen

8.1 Öppenvårdsinsatser

Socialnämnden ansvarar för att det finns tillgång till öppna insatser för att kunna möta barn, unga och vårdnadshavares olika behov (3 kap. 6 a § SoL). För barn som har fyllt 15 år får nämnden besluta om öppna insatser utan vårdnadshavares samtycke, om det är lämpligt och barnet begär eller samtycker till det (3 kap. 6 a § SoL).

Omfattningen på insatsen varierar utifrån behovet och ombesörjs i första hand internt. Om den egna nämnden inte kan uppfylla insatsbehovet kan även extern öppenvård beviljas.

8.2 Uppdrag till utförare

När socialsekreterare beviljar insats enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen ska de mål som bedöms föreligga formuleras och beskrivas i form av ett uppdrag som lämnas till utföraren. Målen ska vara konkreta, realistiska och uppföljningsbara.

8.3 Genomförandeplan

Hur en beslutad insats sedan ska genomföras dokumenteras i en genomförandeplan som upprättas hos utföraren. Genomförandeplanen upprättas med utgångspunkt från den beslutande nämndens uppdrag till utförare.

När det gäller beslut om insatser i form av kontaktperson, kontaktfamilj eller särskilt kvalificerad kontaktperson är handläggaren i ärendet ansvarig för att upprätta en genomförandeplan då utföraren i dessa fall är lekmän.

8.4 Kontaktperson och kontaktfamilj

En kontaktperson och kontaktfamilj kan utses för att stötta den enskilde eller dennes närstående i personliga angelägenheter om den enskilde begär eller samtycker till det (3 kap. 6 b § 1 st SoL). Syftet med insatsen kan till exempel vara att bryta isolering genom sociala aktiviteter och att öka barnets eller den unges nätverk.

För unga under 21 år kan en särskilt kvalificerad kontaktperson utses om behov av särskilt stöd och särskild vägledning föreligger (3 kap. 6 b § 2 st SoL och 22 § LVU). Syftet med insatsen kan vara att motverka risken för missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbryta

För barn som inte har fyllt 15 år får kontaktperson och särskilt kvalificerad kontaktperson bara utses om barnets vårdnadshavare begär eller samtycker till det (3 kap. 6 b § 2).

8.5 Uppföljning av insats

Ansvarig handläggare i ärendet ansvarar för att genomföra regelbundna uppföljningar under tiden som en öppenvårdsinsats pågår. Syftet är att tillsammans med barnet, vårdnadshavare och den som utför uppdraget följa upp om insatsen fungerar som avsett och uppfyller de uppsatta målen för insatsen. Vid uppföljning av insatsen avgörs om behovet av insatsen kvarstår eller inte. Visar uppföljningen att behoven är tillgodosedda och familjen inte längre behöver insatsen avslutas den.

9. Unga lagöverträdare

9.1 Yttrande

När det inkommer en begäran om yttrande från Åklagarmyndigheten eller undersökningsledare till socialnämnden, ska en utredning enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen inledas omgående. Inom ramen för utredningen skall socialnämnden lämna ett skriftligt yttrande till Åklagarmyndigheten eller undersökningsledare. Yttrandet ska bland annat innehålla en redogörelse för om den unge är lämplig för ungdomstjänst och/eller i behov av ungdomsvård. Innehållet i yttrandet i sin helhet regleras i 11 § LUL. Yttrandet ska handläggas och kommuniceras inom den angivna tidsramen. Om detta inte är möjligt ska socialnämnden begära förlängning hos Åklagarmyndigheten.

9.2 Ungdomstjänst

Ungdomstjänst är en påföljd som barnet eller den unge kan utdömas till och som socialnämnden ansvarar för att verkställa. Socialnämnden har ansvar att bedöma, besluta och följa upp arbetsplatsen, arbetsplanen och utse en lämplig handledare. Socialnämnden har ansvar att verkställa en särskild anordnad verksamhet.

9.3 Ungdomsvård

Ungdomsvård är en påföljd som barnet eller den unge kan utdömas till och som socialnämnden ansvarar för att verkställa. Ungdomsvården utförs enligt det ungdomskontrakt eller vårdplan som redovisats i yttrandet och som därmed ligger till grund för domstolens beslut.

9.4 Underrättelseskyldighet

Socialnämnden ska i vissa situationer skriftligen underrätta Åklagarmyndigheten vid allvarlig misskötsamhet eller vid andra hinder av verkställighet av ungdomstjänst och ungdomsvård.

9.5 Slutna ungdomsvård

Socialnämnden har ett visst ansvar för de unga som dömts och vårdas inom den slutna ungdomsvården. Socialnämnden kan komma att involveras i planeringen av vården och är skyldig att utan hinder av sekretess lämna ut den information om den unge som SiS behöver. Socialnämnden har ett särskilt ansvar för den unge efter den slutna ungdomsvården, då det kan finnas behov av insatser enligt SoL eller LVU i samband med frigivningen.

Om den unge döms till slutna ungdomsvård i samband med en redan pågående LVU-vård, kan socialnämnden bestämma att vården med stöd av LVU ska bestå och ske samtidigt som den slutna ungdomsvården.

9.6 Medling

Kommunen är skyldig att sörja för att medling kan erbjudas när ett brott har begåtts av en person som inte har fyllt 21 år. Socialnämnden bör fråga det barn eller den unge som begått ett brott om han eller hon samtycker att bli kontaktad av medlingsverksamheten. Den unges kontaktuppgifter kan överlämnas till medlingsverksamheten med stöd av samtycke från den som uppgifterna berör. Det är medlingsverksamheten som bedömer om ärendet är lämpligt för medling.

9.7 Ungdomsövervakning

Ungdomsövervakning är en påföljd som en ungdom kan dömas till, där kriminalvården ansvarar för verkställigheten. Under verkställigheten av påföljden ska socialnämnden utse en särskild handläggare för ungdomen. Socialnämnden ska samverka med Kriminalvården vid verkställighetsplanering och uppföljning av ungdomsövervakningen. Denna samverkan kan även vid behov ske tillsammans med andra berörda myndigheter och aktörer.

Polismyndigheten kan även omhänderta och överlämna en ungdom under 18 år till socialnämnden. Detta om ungdomen bryter mot inskränkningar i rörelsefriheten och den inte är möjligt att överlämna ungdomen till förälder eller annan vårdnadshavare.

9.8 LUL 31 §

Socialnämnden ska vid en utredning enligt 11 kap 1 § SoL, där det framkommer att ett barn under 15 år begått ett brott överväga och bedöma behovet av att begära en utredning enligt 31 § LUL. Bedöms det finnas ett behov av en sådan utredning ska detta begäras skriftligen hos Polismyndigheten.

9.9 Bevistalan

Socialnämnden ska överväga möjligheten att framställa om att väcka bevistalan, om ett barn under 15 år misstänks för att ha begått ett allvarligt brott. Detta i situationer där uppgiften om barnet har begått brottet eller inte kan påverka nämndens bedömning av barnets behov av vård och insatser.

Framställan om att väcka bevistalan lämnas skriftligen inom ramen för utredning enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen till domstol.

9.10 Deltagande vid polisförhör

Företrädare för socialnämnden kan eller ska delta vid polisförhör med barn och unga, beroende på vad det är för typ av brott, utredning och om det kan ske utan men för utredningen. Att delta i polisförhören är en uppgift som ska prioriteras och ske i samråd med polismyndigheten.